

MLÁDEŽ A DROGY (Na okraj Zaoralova filmu Pavučina)

Každá společnost potřebuje nějakou drogu. Jen málokde je tak neškodná jako v Japonsku, kde mají čaj a čajový obřad. Islámské země alkohol a někdy i kouření zakazují, ale mají hašiš. Indiáni mají listy koky, zdroj drogy kokainu, posvátné kaktusy a houby. Avšak málokterá kultura má tak široký sortiment drog, tj. látek ovlivňujících vědomí i tělesné funkce jako moderní konzumní průmyslová společnost. Její farmaceutický průmysl vyrábí tisíce preparátů, které označuje za zcela nezbytné léky. Potřebujeme na ně odbyt, a tak rafinovanou reklamou sugeruje veřejnosti, že má tablety na každou nemoc. Této iluzi podlehla i ona část biomedicínsky orientovaných lékařů, která zapomněla na definici zdraví Světové zdravotnické organizace, že je to víc než pouhá absence nemoci.

Celá společnost přistoupila na tuto fikci, a tak se nastolil stav, kdy recept na lék se stal výkupným, který lékař rád platí, aby co nejdříve dostal pacienta z ordinace a měl čas se věnovat vyžadované administrativě. Místo abychom se šli projít, zasportovat či zaplavat, poslušně polykáme tablety sedativ, analgetik, trankvilizérů a uspávacích prostředků, nejen abychom se zbavili stresů a depresí, ale pocitu bezmoci, vzteku, zlosti.

Jsmo už tak naprogramováni, že se vzpíráme uznat drtivou horu důkazů, že nebezpečnou

drogou jsou tak univerzálně konzumované látky jako alkohol a cigarety, protože ty vyvolávají závislost na droze nikotinu. Daleko podrobněji jsme informováni o toxikománii v kapitalistických zemích než o tom, že např. v Skandinávii a USA počet kuřáků klesl pod 30 % a jak v Norsku a Švédsku několik let už vyrůstá mladá generace v ryze nekuřáckém prostředí. Jsme ochotni mezi drogy počítat opium a jeho deriváty, hašiš, kokain a nevyš ještě amfetaminy.

Jen hrstka odborníků si u nás uvědomila, jaké nebezpečí by drogy mohly znamenat pro zdraví mládeže, a tím zdraví lidu. Přišli na to, že je třeba hodnotit jejich globální účinek, tj. alkoholu, kouření, léků i drog v užším slova smyslu jak na jednotlivce, tak na rodinu, profesi i celou společnost. Vytypovali tyto trendy, zatímco kouření přes vtíravou nabídku obchodu stagnuje, spotřeba alkoholu v přepočtu na čistý líh dosahuje 10 litrů ročně na obyvatele. Roste procento žen závislých na alkoholu, cigaretách a drogách. Přibývá tzv. polytoxikománií, tj. kombinací více drog současně. „Fetování“ postihuje stále mladší ročníky. Zažili jsme vlnu zneužívání amfetaminů, vlnu čicháčů rozpustidel s těžkým poškozením jaterní tkáně i vlnu nitrožilních injekcí kodeinu.

Jaké jsou příčiny zneužívání drog a drogové závislosti? Nelze je vysvětlit jedinou příčinou.

vždy jsou přítomny čtyři faktory: droga, osobnost, prostředí a podnět. Podle Urbana jejich interakci nejnázorněji ukazuje čtyřstěn, na jehož hrotech si představíme ony čtyři faktory. Z každého hrotu vedou povelové a zpětněvazebné dráhy (celkem tedy 12). Odborníci se shodují, že boj proti toxikomanii nutno začít vyloučením drogy či aspoň ztížením přístupu k ní.

Jakou představu nám vybaví výraz „drogy“? Patrně igelitové sáčky s bílým práškem, heroinem či kokainem, důmyslně ukrývané mezinárodními pašeráky. Komu z nás vyvstane, spatříme-li, jak úřednice či prodavačka vytahuje z kabelky plochou krabičku „analgetika široké spotřeby“ Alnagonu? A přece Alnagon byl po léta zdrojem drogy č. 1 naší fetující mládeže. Poměrně jednoduchou filtrací z něj extrahovali kodein, který se v těle z 10 % přeměňuje na morfin. Kodein požívali nebo si jej píchali do žil. Lze se divit, že pracovníci středisek pro drogové závislosti a AT ordinací bili na poplach, když viděli ruce mladých rozpíchané jako u amerických heroinistů, poseté jizvami, záněty a žilními trombózami? Navíc tito lidé byli často postiženi infekční žloutenkou. Množily se případy úmrtí a když během r. 1986 přišel o život dosud nejvyšší počet mládeže následkem drog, odhodlalo se ministerstvo zdravotnictví k opatření: Alnagon byl stažen z volného prodeje a dnes jej dostaneme jen na lékařský předpis.

Prologem k filmu *Pavučina* je sekvence o vyloupení lékárny. Pachatelé byli dopadeni a odsouzeni. Avšak iniciátorka, před patnácti léty královna drogového podsvětí, vyvázla s kupodivu mírným podmíněným trestem a nařízením nucené léčby. Soudní proces, kde podrobnosti vyšly najevo, se stal inspiračním zdrojem Zaoralova scénáře, k jehož ztvárnění může mít odborník ambivalentní postoj, protože má určitě kazy.

Např. který divák pochopí, že si hrdinka filmu Radka jen vyfantazírovala, že její milý ve Švédsku zemřel na drogy, když to ušlo i filmovým kritikům? Radka musela Ivana „zabít“, protože druhou „zradu“ by už neunesla. Její jednání dynamická psychiatrie chápe jako odraz jejího neuspokojivého vztahu k otci, který ji pro svou hudbu zanedbává.

Vadí mi, když diváci pokládají *Pavučinu* za cinema-věrité, film-pravdu. Film totiž posiluje

hluboko zakořeněný mýtus, že drogy jsou záležitostí umělců a hudebníků. Skutečnost je jiná: zhruba polovina toxikomanů je z rozvrácených či neúplných rodin, u nichž se chorobné rysy osobnosti projeví již v dětství. Do druhé poloviny patří adolescenti ze zdánlivě pořádaných rodin, kde rodiče mají často na děti nepřiměřené požadavky nebo málo času.

Chápu, že když Zdeněk Zaoral natáčel za své, neměl peníze na ateliéry. Avšak prostředí a atmosféra Rubínu s usedlou a početnou kapelou tradičního džezu se přímo diametrálně liší od typické drogové scény. Naopak, orgie kdesi ve skladišti jsou přetažené. Šéf party v roli proroka, recitující filosofické texty, je sice osoba historická, která se nazývala Faust, ale působí nevěrohodně. Zdá se mi, že už se žádný československý film bez štědré porce nahoty neobejde; ač je to k nevíře, nahota pro československou drogovou scénu není ani typická ani funkční. Jak patrně, autor sám si vůbec neuvědomuje, jaká návaznost je mezi látkami vyvolávajícími závislost: plných 70 % mladistvých pacientů vzpomíná, že alkohol prvně okusili kolem devátého roku, kouřit začali kolem čtrnáctého roku. Mezi alkoholem, kouřením a drogami je příčinná souvislost, takže není nadsázkou, že požívání alkoholu a kouření cigaret jsou schody na dno – k drogám.

Přes tyto výhrady věřím, že takto vysoce angažovaný film by se mohl stát užitečným východiskem k lepšímu osvětlení propojenosti komplexu alkohol – tabák – léky – drogy – trestná činnost – předčasná invalidita. Diváci v tomto směru kladli už dotazy na diskusích s tvůrci a herci filmu v rámci FFP, jichž se zúčastnil i odborný poradce filmu MUDr. J. Ruboš. Tam však nebyl čas pohovořit o toxikomanii šíře a odborně jak třeba. Avšak množství zmařených životů, které jen vloni dosáhlo vysokého čísla, zůstává trpkým faktem, jenž nejen bolí, ale i burcuje.

Preventivní potenciál filmu pochopili pracovníci AT ordinace v Kladně, kteří se zasloužili, že film s následnou besedou shlédla většina kladenské mládeže. O dopadu *Pavučiny* se hovořilo i na semináři DROGY 1988, který pořádala sekce sociální patologie Čs. sociologické společnosti při ČSAV ve dnech 11. – 13. 4. 1988 v Kosově Hoře.

PhDr. B. Merhaut